

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРАЦЯХ М. ФУКО

Фрадкіна Н.В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

Сучасне постіндустріальне суспільство з культурою інформаційно-комп'ютерної цивілізації має ймовірні небезпеки руйнування особистості та людства в цілому. Однією з головних проблем сучасної культури постає криза духовності на тлі тотального раціо.

Проблему негативних наслідків раціоналізму вчені почали розглядати ще у 20-ті роки минулого століття з виникненням Франкфуртської школи. У 1960 – 1980 роки одним з таких напрямків став постструктуралізм. Його представники стверджували, що Модерн нібито призводить до дегуманізації реальності, або «смерті суб'єкта». За словами М. Фуко, «сучасна людина – людина, яка визначається своїм тілесним існуванням, працею, мовою, – можлива лише у вигляді образу кінцевого людського буття».

У своїй передмові до праці Ж. Кангілема «Нормальне й патологічне» під назвою «Життя: досвід та наука» Фуко висловлює думку, що питання про Просвітництво знову стає центральним у філософії завдяки багаточисельним процесам, якими було ознаменовано другу половину ХХ ст. Філософ виділяє три основних процеси: «Перший з них пов'язано з тією роллю, яку набула наукова й технічна раціональність у розвитку виробничих чинностей та політичних рішень. Другий – це власне історія «Революції», носієм сподівань про які й виступив з кінця XVIII ст. той самий раціоналізм, який ми тепер по праву можемо спитати про його частку в тих наслідках установа деспотизму, серед яких ці сподівання загубилися. Наприкінці, третій – це рух, у руслі якого на Заході й у Заходу – стали питати про те, що надає право його культурі, науці, соціальній організації й, у кінцевому рахунку, самій його раціональності претендувати на універсальну значущість. Не є це ілюзією, яка обумовлена його панівним положенням та його політичною гегемонією? Два сторіччя поспіль після своєї появи питання про Просвітництво повертається одночасно і як засіб усвідомлення Заходом своїх сьогоденних можливостей і доступних для нього воль, але також й як засіб спитати себе самого про свої особисті межі та повноваження. Розум – це деспотизм, і світло».

Розмірковуючи над думками М. Фуко, раціоналізм сучасної цивілізації не можна оцінити однозначно. З одного боку використовуються передові технології, досягнуто високий рівень життя. Розвивається позитивна взаємодія всіх країн і народів, виникає надія на вирішення глобальних проблем людства. З іншого боку – прогрес сучасної науки і техніки несе негативні наслідки. Сучасна цивілізація породжує чимало перешкод для прояву людяності. Домінування світу техніки створює умови для формування одновимірної, односторонньої людини, дегуманізації суспільства. Для ефективного розвитку людства в третьому тисячолітті найважливішим є посилення гуманістичної спрямованості.